

Razumkov
centre

Аналітична записка

УКРАЇНСЬКІ БІЖЕНЦІ НА КОРДОНІ: перший досвід спілкування (березень-травень 2022р.)

Данило ДОБРОВОЛЬСЬКИЙ
Координатор польового етапу
соціологічних досліджень
Центру Разумкова

Михайло МІЩЕНКО
Заступник директора
соціологічної служби
Центру Разумкова

Ольга ПИЩУЛІНА
Провідний експерт соціальних та
гендерних програм
Центру Разумкова

Київ 2022

РЕЗЮМЕ

Війна в Україні призвела до спалаху однієї з найстрімкіших криз вимушеного переміщення населення, яку Агентство ООН у справах біженців (УВКБ ООН) визнає, як найбільшу «кризу біженців з часів Другої світової війни». Найбільше людей виїхали з України у проміжку з 27 лютого до 9 березня 2022р., коли щоденно з країни виїжджали понад 150 000 людей. 6 березня кордон перетнули 210 526 осіб, що є найбільшим показником за один день. З України виїхало 1,4 млн (18,8%), майже кожна п'ята дитина.

Центром Разумкова у березні-травні 2022р. було проведено низку досліджень за допомогою яких можна скласти перший узагальнений портрет українського біженця, а також громадян, які через певний час поверталися в Україну.

Українські біженці початку військових дій в Україні — це переважно жінки з вищою освітою, з неповнолітніми дітьми, серед яких найбільш представленими є висококваліфіковані фахівці, підприємці та кваліфіковані робітники, тобто переважно представники середнього класу.

Найбільш негативний вплив на гуманітарну ситуацію російська агресія мала у Східному регіоні. Відтак, найбільший потік переміщених осіб спостерігався зі Сходу, а також з Півночі країни. Саме біженці зі Сходу найчастіше потребували гуманітарної та психологічної допомоги.

Оцінки власного психологічного стану на початок війни (на 24 лютого) характеризувалися високим рівнем паніки, страху, невпевненості. Проте переважна більшість (89%) вірила у те, що Україна переможе у війні. Дії державного керівництва України з протидії військовій агресії оцінювалися біженцями позитивно. Третина громадян України (35%), яка перетинала кордон, вважали достатньою допомогою міжнародного співтовариства.

Зважаючи на географію бойових дій на першому етапі війни стало очевидним, що більшою мірою постраждали від російської

агресії представники тих регіонів України, де російська мова є більш поширеною.

Поверталися в Україну переважно мешканці великих міст, значну частку становили жителі центральних областей — переважно Києва та Київської області. Вже повернулися у регіон свого колишнього проживання значна частина жителів Північного регіону. Відповідно, ліквідація наслідків бойових дій, відновлення зруйнованого або пошкодженого житла та інфраструктури, забезпечення безпечних умов проживання та праці осіб, які повернулися, це ті проблеми, що потребують уваги влади.

Повертаються в Україну, ті громадяни, які впевнені, що після повернення будуть працювати там само, де й працювали раніше, представники середньої професійної ланки. Не поспішають повертатися молоді громадяни (до 35 років), рідше повертаються громадяни, які мають неповнолітніх дітей. Особливо це стосується жителів Сходу та Півдня країни, проте якщо вони повертаються, то прямують до західних або до центральних областей. Серед тих, хто повертався, було значно менше людей з високим соціальним статусом, такі як підприємці або керівники підприємств.

Слід брати до уваги, що тривалий час перебування у країнах ЄС сприятиме можливостям облаштуватися та закріпитися у приймаючих країнах. Країни ЄС зараз розвивають спрощення процеси працевлаштування для громадян України. Така політика також може уповільнити процес повернення.

Респонденти, які мають дітей, характеризувалися вищим рівнем тривожності (насамперед через побоювання за дітей), тому сім'ї з дітьми потребують особливої уваги під час надання гуманітарної допомоги (в т.ч. консультування та психологічної підтримки). Жінки значно частіше потребували психологічного консультування і підтримки, ніж чоловіки. Дослідження біженців засвідчило, що розділення сімей є стресогенним чинником, тому сприяння воз'єднанню сімей має бути важливим напрямом гуманітарної політики.

УКРАЇНСЬКІ БІЖЕНЦІ НА КОРДОНІ: ПЕРШИЙ ДОСВІД СПІЛКУВАННЯ

Біженці з України- загальні оцінки

Війна в Україні призвела до спалаху однієї з найстрімкіших криз вимушеного переміщення населення. Інтенсивна воєнна ескалація та безпрецедентне погіршення ситуації у сфері безпеки призвели до загибелі людей та поранень, що зумовило масове переміщення цивільного населення як по території України, так і до третіх країн.

Агентство ООН у справах біженців (УВКБ ООН) визнає, що війна в Україні викликала «найшвидше зростання кризи біженців з часів

Другої світової війни»¹. 29% із 44-мільйонного населення України (12,8 млн. осіб) стали тимчасово переміщеними особами або біженцями в межах країни або за її межі.

Найбільше людей виїхали з України у проміжку з 27 лютого до 9 березня 2022р. У цей період кордон України на виїзд перетнули 1 649 088 людей²; щоденно з країни виїжджали понад 150 000 людей. 6 березня кордон перетнули 210 526 осіб, що є найбільшим показником за один день. З України виїхало 1,4 млн (18,8%), майже кожна п'ята дитина³.

¹ The Refugee Brief – 11 March 2022. Refugees Brief. UNHCR, <https://www.unhcr.org/refugeebrief/the-refugee-brief-11-march-2022/>.

² The Refugee Brief – 11 March 2022. Refugees Brief. UNHCR, <https://www.unhcr.org/refugeebrief/the-refugee-brief-11-march-2022/>.

³ Українські біженці в Європі. Підлітки. https://drive.google.com/file/d/18EhRqhlXqkN30jJv0ZKiQk2QoKAKCfr1/view?fbclid=IwAR23jl6c-fomZCBEd4y9LjSPYbH4LHIDQSSawolEez4_ielaKnJttLKqb4w

ТОП-КРАЇНИ ЯКІ ПРИЙМАЮТЬ БІЖЕНЦІВ З УКРАЇНИ ⁴			
	Біженці з України, які зареєстровані	Біженці з України, зареєстровані за програмами тимчасового захисту або подібними національними програмами	Кількість біженців, які перетинали кордон
Польща	1 152 364	1 152 364	3 864 723
Російська Федерація	1 136 248	—	1 136 243
Румунія	89 784	37 353	622 929
Молдова	86 254	—	494 421
Словаччина	77 330	77 141	487 153
Угорщина	24 091	24 091	741 504
Білорусь	8 027	—	16 659
Всього	2 574 093	1 290 949	7 363 623

БІЖЕНЦІ З УКРАЇНИ В ІНШИХ КРАЇНАХ ⁵		
	Біженці з України, які зареєстровані	Біженці з України, зареєстровані за програмами тимчасового захисту або подібними національними програмами
Німеччина	780 000	565 821
Чехія	366 632	366 490
Туреччина	145 000	—
Італія	125 907	97 314
Іспанія	118 199	118 122
Болгарія	78 291	113 030
Австрія	70 153	69 760
Нідерланди	62 970	62 970
Литва	53 913	53 891
Швейцарія	53 120	53 120
Бельгія	45 882	45 300
Франція	43 300	43 300
Португалія	41 546	41 451
Естонія	39 802	25 693
Швеція	39 592	37 995
Велика Британія	37 400	37 400
Ірландія	33 842	33 151
Данія	29 191	27 208
Фінляндія	26 196	24 455
Латвія	23 382	23 375
Грузія	20 030	—
Норвегія	16 708	16 708
Греція	14 887	14 887
Хорватія	13 759	13 758
Кіпр	12 500	12 788
Сербія	7 704	695

⁴ Operational Data Portal <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>.

⁵ Operational Data Portal <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>.

БІЖЕНЦІ З УКРАЇНИ В ІНШИХ КРАЇНАХ⁵

	Біженці з України, які зареєстровані	Біженці з України, зареєстровані за програмами тимчасового захисту або подібними національними програмами
Чорногорія	7 355	2 530
Словенія	7 050	7 050
Люксембург	5 300	5 300
Азербайджан	5 062	-
Албанія	1 479	-
Північна Македонія	1 097	-
Ісландія	997	997
Мальта	994	922
Боснія і Герцеговина	362	-
Вірменія	300	-
Ліхтенштейн	212	-
Всього	2 330 114	1 915 693

ТОП-5 КРАЇН ЄС, КУДИ ВИЇХАЛИ ГРОМАДЯНИ УКРАЇНИ⁶, %

	Громадяни 18 років та старше	Підлітки 14-17 років
Польща	39	47
Німеччина	13	31
Чехія	5	4
Словаччина	5	1
Франція	5	1

Оскільки всередині ЄС немає обов'язкового прикордонного контролю, оцінки числа вимушених мігрантів з України у країнах ЄС, що не мають кордону з Україною, можна робити на підставі різних джерел. Передусім, це приблизні підрахунки профільних органів приймаючих країн, що ґрунтуються на кількості безкоштовних квитків на транспорт, виданих біженцям України для переміщення країною, та/або на чисельності людей, які скористалися автобусами, організованими національною владою, муніципалітетами чи громадськими організаціями, аби дістатися до цієї країни. Альтернативним джерелом даних також є дані мобільних операторів. Про число біженців з України можна говорити і на основі даних про реєстрацію у тих чи інших органах, передусім на отримання тимчасового захисту, а також на отримання соціальної допомоги та/чи

реєстрацію у місцях тимчасового розміщення для тих, хто його потребує.

Соціологічний портрет біженців

На початку березня 2022р. на пропускних пунктах Закарпатської області був великий потік біженців. Біженці пересувались через кордон власним автотранспортом та пішки. В останньому випадку біженці підвозилися автобусами залізничного вокзалу.

Велика кількість громадян які залишали Україну з початку військової агресії Росії, нагальна потреба вчасно вивчити настрої біженців, та технічна можливість проводити опитування на прикордонних пунктах пропуску спонукала команду Центру Разумкова організувати і провести соціологічне дослідження **«Українські біженці: настрої та оцінки»** на пунктах пропуску через державний кордон України у Закарпатській області (пункти пропуску Ужгород, Малий Березний та Чоп (Тиса). Були опитані громадяни України віком від 16 років, що перетинали кордон України у зв'язку з воєнними діями. З 15 березня по 1 квітня 2022р. був опитаний 101 респондент, що перетинав державний кордон пішки чи автомобільним транспортом.

Опитування проводилося методом особистого інтерв'ю «face to face» тільки серед

⁶ Українські біженці в Європі. Підлітки. (за даними роумінгу мобільних операторів України та офіційних джерел статистики.) https://drive.google.com/file/d/18EhRqhlXqkN30Jv0ZKiqk2QoKAKCfr1/view?fbclid=IwAR23jl6c-fomZCBEd4y9LjSPYbH4LHI DqSSawolEez4_jeIaKnJttLKqb4w.

тих, хто мав намір перетнути кордон у зв'язку з воєнними діями. За час опитування тільки шість громадян заявили, що ідуть за кордон у справах або з метою туристичної подорожі.

Спостереження інтерв'юерів

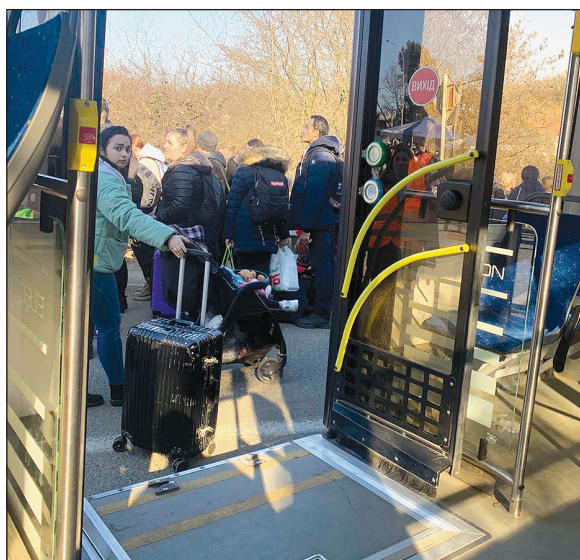
Спілкування під час опитування громадян України які виїжджали за кордон через воєнні дії часто виходило за рамки часу визначеного анкетною. Перебуваючи на кордоні, багато людей відчували потребу пояснити свої дії, поділитись своїми думками, відповісти на запитання більш докладно.

Тривале перебування інтерв'юерів на кордоні (по 4-5 годин щодня) серед біженців, волонтерів, прикордонників, дали можливість доповнити дані опитування масивом інформації яка була отримана під час неформального спілкування. Так, саме інтерв'ю тривало до 10 хвилин, а розмови «за життя і про війну» іноді займали 15-30 хвилин. Далі викладена частина тем, які висвітлювалися у розмовах.

Біженці. Ситуація на кордоні

На початку військового конфлікту кількість людей, які перетинають кордон України, постійно збільшувалася, зростали черги. Частина громадян перетинала кордон на автотранспорті, частина — пішки. Візуально пропорція протягом березня зберігалась: приблизно 60% — на авто, 40% — пішки.

Завдяки активній діяльності волонтерів на пунктах пропуску були організовані зони, де громадяни України які перетинали кордон після 24 лютого, мали змогу зупинитись, отримати допомогу від медиків, психологів, отримати засоби гігієни для себе та дітей, випити кави, чаю, отримати їжу.

Емоційний стан переважної більшості біженців був дуже складним. Головна емоція, що рухала людей — це страх, неспокій.

Страх

«Ми ідемо через обстріли, бомбардування. Спасемо дітей. Після того, як ми пережили вторгнення російських військових до нашого будинку, після того, як ми та наші діти бачили вбитих людей, ми не можемо знаходитися дома. Нам треба місце, де сховатися, не чути сирени, не чути постріли та вибухи».

Велика частина біженців виїжджала, не чекаючи початку бойових дій.

«Як тільки зрозуміли, що почалася війна, ми зібрали необхідні речі та ідемо закордон, тому що чули, що там нам дадуть прихисток і допомогу».

Брак необхідних речей, побутові проблеми

«Ми залишили наше майно квартиру, будинок на нагляд сусідів і маємо надію, що все буде добре, взяли з собою тільки необхідне, все інше здавалося непотрібним у той час, а зараз відчуваємо нестачу певних речей».

«По дорозі добрі люди дали нам ковдру, та дитячі речі, а волонтери допомогли памперсами, та іншими необхідними речами».

Невизначеність

Досить велика кількість людей мали дуже обмежену уяву, де вони зупиняться і як будуть жити далі. Виникали ситуації, коли люди більшість часу були в дорозі:

«Ми вже три дні в дорозі. Весь час ідемо. Я не розумію і не знаю, де зупинюся, в якій країні. Маю надію, чула про те що там є центри і люди які нас чекають та зможуть допомогти».

Досить невелика кількість респондентів повідомляли про те, що ідуть до родичів, або знайомих:

«Нас вже чекають наші давні знайомі в Австрії, вони вже підготували кімнату в будинку, попередньо домовилися про садочок і школу для наших дітей, але ми не знаємо скільки часу можна там жити».

Приблизно до середини березня більшість біженців не мала точної інформації, який статус вони можуть обрати під час свого перебування за кордоном, і тільки приблизно в кінці березня на пунктах пропуску почали з'являтися інформаційні матеріали від ООН та інших організацій:

«Нам тільки що волонтери розказали, що існує два варіанти перебування, реєстрації за кордоном. Який нам обрати? Допоможіть, підкажіть. Ми не плануємо залишатись в тій країні надовго, як тільки закінчиться війна будемо повертатися додому».

Великий відсоток людей до війни ніколи не виїжджали за кордон, або навіть за межі свого населеного пункту або області:

«Ну от, бачите ми ніколи не були за кордоном, ми навіть з нашого Золочів тільки в Харків їздили до цього, або на море. Все тут по іншому, а що далі і представити не можемо».

«Моя донька і плаче за домом і в той же радіє, що ми поїдемо за кордон, вона так хотіла. Оленці вже 14 років а ми далі від райцентру не їздили. Але я не хочу казати дякую росіянам, це дуже висока ціна за подорож!»

Сім'я

Під час оголошеного воєнного стану чоловіки віком 18-60 років не мають права виїзду за кордон, за окремими винятками.

Отже, більша кількість респондентів складалась з жінок. За коментарями, які були надані поза межами інтерв'ю, до

60-70% жінок які мають дітей та знаходяться у шлюбі відповідали, що планують повернутися в Україну до чоловіків, як тільки військові дії будуть завершені.

Решта 30-40% давали інші відповіді:

«Ми не можемо думати так далеко».

«Ми будемо шукати місце проживання, роботу для себе і для чоловіка. Як тільки він зможе то приїде до нас».

Узагальнений портрет біженця

За результатами опитування, на пунктах пропуску через державний кордон України у Закарпатській області можна скласти узагальнений портрет українського біженця.

Демографічні характеристики

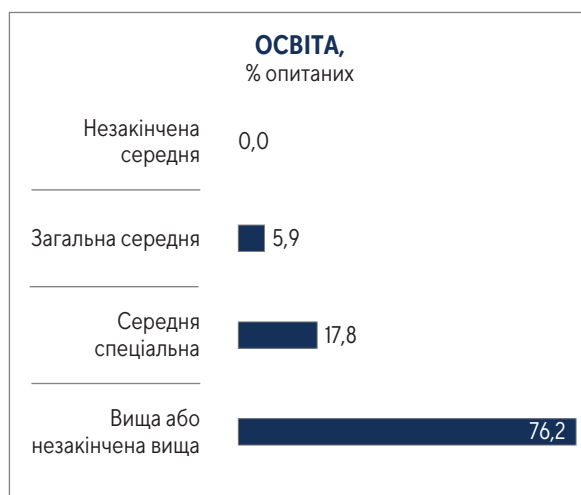
Переважна більшість біженців — жінки (83%), відповідно, чоловіки становлять 17%.

За віком найбільшу групу біженців становлять люди від 30 до 39 років (37%), 26% — ті, кому від 40 до 49 років, 19% — люди віком від 16 до 29 років, 11% — віком 60 і більше років, 8% — ті, кому від 50 до 59 років.

Освіта

76% біженців, які залишали Україну — люди з вищою або незакінченою вищою освітою, 18% — із середньою спеціальною освітою, і лише 6% — із загальною середньою освітою.

Соціальна група

Найбільш представленими соціальними групами є висококваліфіковані фахівці (26%), підприємці (20%) та кваліфіковані робітники (17%).

СОЦІАЛЬНИЙ СТАТУС

% опитаних

	Серед тих, хто виїжджав з України
Підприємець	19,8
Кваліфікований робітник	16,8
Спеціаліст гуманітарного профілю (в т.ч. економісти, юристи, фахівці в галузі освіти, мистецтва, охорони здоров'я тощо)	12,9
Спеціаліст технічного профілю	7,9
Пенсіонер	6,9
Керівник підрозділу підприємства	5,9
Домогосподарка	5,9
Спеціаліст з природничих наук	5,0
Некваліфікований робітник	5,0
Учень, студент	4,0
Непрацюючий (але не зареєстрований як безробітний)	3,0
Керівник підприємства, установи	3,0
Службовець	2,0
Робітник сільського господарства, КСП	0,0
Непрацездатний (в т.ч. інваліди)	1,0
Фермер, орендар	0,0
Офіційно зареєстрований безробітний	0,0
Інше	1,0

Макрорегіон походження

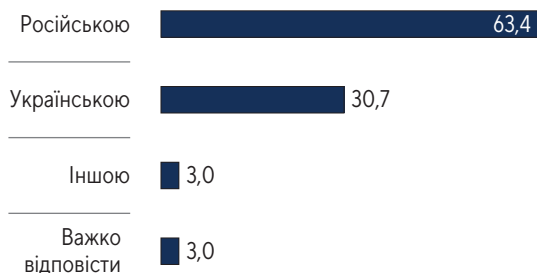
Більше половини тих, хто виїжджав за кордон у зв'язку з воєнними діями — жителі Сходу та Півдня країни (51,5%), найбільше серед східних областей представлена Харківська — 19%), 45% — жителі центральних областей (у тому числі 31% — жителі Києва та Київської області), і лише 4% — жителі західних областей.

Мова спілкування

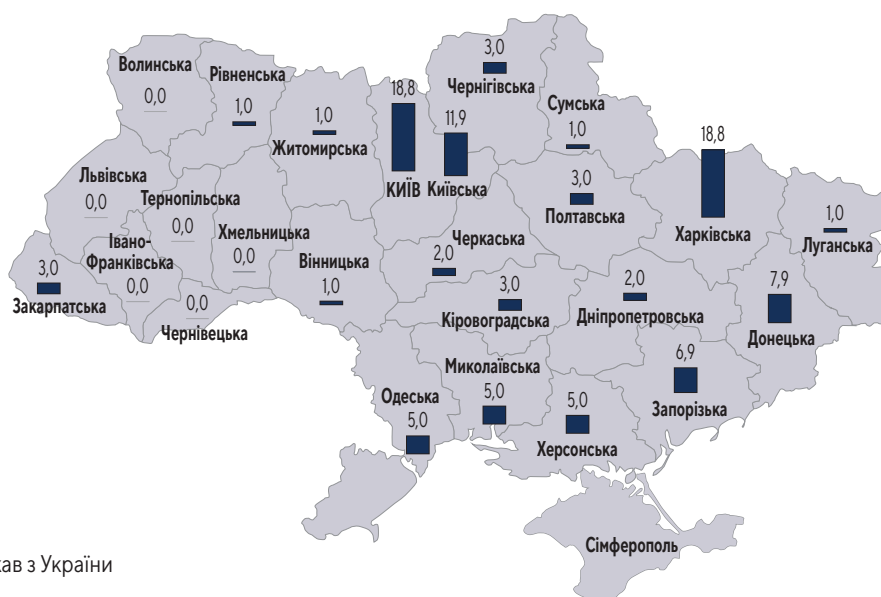
63% біженців вдома говорять переважно російською мовою, 31% — українською, 3% — іншою мовою. Однак, 65% вважають рідною українську мову, 22% — російську, 4% — іншу мову.

ЯКОЮ МОВОЮ ВИ ПЕРЕВАЖНО РОЗМОВЛЯЄТЕ ВДОМА?

% опитаних

В ЯКІЙ ОБЛАСТІ ВИ ПРОЖИВАЛИ ДО ПОЧАТКУ ВІЙНИ (до 24 лютого)?

% опитаних

■ Серед тих, хто виїжджав з України

Стан родини

63% біженців виїжджали за кордон із дітьми, 21% — з батьками (своїми чи свого чоловіка/жінки), 17% — з чоловіком чи дружиною, 4% — з внуками, 14% — з іншими родичами, 7% — з друзями, знайомими, 13% — самі.

* Респондентам пропонувалося відзначити всі прийнятні варіанти відповіді.

Наявність бойових дій у місцях проживання біженців

55% респондентів відповіли, що на час їх виїзду відбувалися бойові дії у населеному пункті, де вони мешкають, 13% — що бойові дії відбувалися поблизу нього, 10% — що бойових дій не було, але їх населений пункт бомбардувався чи обстрілювався, 14% — що сусідні населені пункти бомбардувалися чи обстрілювалися і лише 8% зазначили, що нічого з наведеного у їх населеному пункті або біля нього не відбувалося.

НАЯВНІСТЬ БОЙОВИХ ДІЙ ТАМ, ДЕ МЕШКАЛИ БІЖЕНЦІ	
Так, відбувалися бойові дії у населеному пункті, де Ви мешкаєте	55,4
Відбувалися бойові дії біля населеного пункту, де Ви мешкаєте	12,9
Бойових дій не було, але Ваш населений пункт бомбардувався чи обстрілювався	9,9
Сусідні населені пункти бомбардувалися чи обстрілювалися	13,9
Нічого з наведеного у моєму населеному пункті або біля нього не відбувалося	7,9

Джерело отримання допомоги та підтримки

53,5% біженців отримали будь-яку допомогу від волонтерських організацій,

45% — отримали допомогу від пересічних громадян, з якими до цього не були знайомі,

41% — допомогу від родичів, знайомих, друзів,

27% — від державних органів,

9% — від релігійних організацій,

7% — від підприємств, приватних підприємців (у тому числі за місцем роботи),

лише 2% — від закордонних фондів, установ, посольств, консульств інших країн.

21% опитаних відповіли, що не отримували жодної допомоги.

Настрої та оцінки

Оцінка власного психологічного стану на 24 лютого 2022р. (на початок війни) за шкалою від 0 до 10, (де 0 означає «максимальний рівень спокою, упевненості», а 10 відповідає максимальному рівню паніки, страху, невпевненості) **складає в середньому 6,7 балів.**

52% опитаних оцінювали рівень свого психологічного стану в діапазоні від 8 до 10 балів, що відповідало високому рівню паніки, страху, та невпевненості.

Віра в перемогу

89% вірили у те, що Україна переможе в цій війні, лише 1% давали негативну відповідь (10% — вагалися з відповіддю).

79% опитаних планували повернутися в Україну після закінчення війни, 10% — не планували, 11% — вагалися з відповіддю.

Дії державного керівництва України з протидії російській агресії 78% респондентів оцінювали позитивно, лише 2% — негативно. 20% не змогли дати оцінку діям державного керівництва України.

35% опитаних вважали достатньою допомогою міжнародного співтовариства

Україні, 43% — недостатньою, 23% не визначилися з відповіддю на це запитання.

Біженці, що повертаються до України: штрихи до портрету⁷

З 17 березня кількість тих, хто виїжджає, поступово зменшувалось, що свідчило про спадання першої хвилі біженців.

В останні дні березня та на початку квітня 2022р. у зв'язку із стабілізацією на фронті та відступу армії російської федерації у Києві та Київській області виникла тенденція до повернення частини біженців із країн ЄС, Молдови та інших країн. Для вивчення намірів та причин цього процесу було організовано і проведено опитування серед біженців які поверталися із-за кордону. Опитування проводилося соціологічною службою Центру Разумкова у Закарпатській області. З 11 квітня по 6 травня 2022 року були опитані 105 респондентів.

Повернення. Ситуація на кордоні

Рішення про локацію для опитування серед біженців які поверталися із-за кордону, було прийняте після пілотажного дослідження на кордоні та на транспортних вузлах (залізничний вокзал та автовокзал міста Ужгород). На пунктах пропуску проводити опитування було складно, з огляду на те, що проходячи прикордонний контроль більшість потенційних респондентів без зупинки вирушала у потрібних для них напрямках. Ситуація на залізничному та автовокзалі була більш зручною для опитування, у зв'язку з тим, що респонденти прибували на вокзал заздалегідь і мали час і бажання для спілкування.

Завдяки активній діяльності волонтерів у місцях найбільшого скупчення біженців були організовані зони, в яких громадяни України мали змогу зупинитись, отримати допомогу від медиків, психологів, отримати засоби гігієни для себе та дітей, випити кави, чаю, отримати їжу. На залізничному вокзалі знаходилися волонтери, які надавали допомогу тим, хто вирушав за кордон або шукав місце проживання чи зупинки у

Закарпатській області. Надавалася допомога також і тим, хто повертався до місць проживання з-за кордону.

На початку інтерв'ю проводився скринінг для відбору респондентів заданих категорій. За приблизними підрахунками, серед тих хто погоджувався на спілкування, 30 % — це громадяни, які поверталися із-за кордону, 50% — громадяни які не залишали межі України, були в статусі ВПО і поверталися до домівок, 20% — громадяни які їхали у від'їждження або їхали до місця проживання, щоб взяти деякі речі, вирішити питання і повернутися.

Дослідження також доповнено деякими фрагментами неформального спілкування, розмов з респондентами, які допомагають зобразити ситуацію більш детально.

Настрій «тривожна надія»

Настрій більшості респондентів, які поверталися із за кордону, можна було охарактеризувати як обережний оптимізм, або як висловилося одна жінка:

«Я дуже боюся повертатися, мені страшно, але я мушу їхати додому до близьких, які залишилися, і свій стан можу описати як тривожну надію. Я тривожусь за майбутнє, розумію що війна не закінчилася, але маю надію, що все буде добре».

⁷ Деякі результати наводяться у порівнянні з даними опитування громадян України, що виїжджали з країни у зв'язку з воєнними діями (опитування проводилося соціологічною службою Центру Разумкова на пунктах пропуску через державний кордон України у Закарпатській області, з 15 березня по 1 квітня 2022 року був опитаний 101 респондент). Результати опитування громадян України віком від 18 років, які на початку російської агресії виїхали з України у зв'язку з воєнними діями, і зараз повертаються в Україну. Опитування проводилося соціологічною службою Центру Разумкова у Закарпатській області. З 11 квітня по 6 травня 2022 року були опитані 105 респондентів.

Невизначеність

Оптимізм респондентів щодо працевлаштування або повернення на робоче місце, яке вони мали до війни, досить обережний. Якщо чоловіки в більшості кажуть:

«Не знайду роботу, в мене завжди є можливість записатись в ЗСУ, там кажуть плата біля 30 000 грн.».

То з жінками ситуація більш невизначена. Записані такі коментарі:

«Я повертаюсь з дітьми, і в мене немає впевненості, що зможу працювати, я чула, що існує проблема із дитячими садочками, в школі канікули».

«Вже за кордоном я отримала звістку, що фірма закрилася, і я вже в дорозі знаходжуся в пошуку роботи»

Досить цікавий коментар пролунав від потенційних роботодавців:

«Якщо до війни я шукав на свою фірму бухгалтера і були проблеми, то зараз в мене стоїть черга таких фахівців що я і не мріяв, а плату я можу поставити на 30-40% менше ніж до війни. Якщо не подобається, то ось серед біженців повно бажаючих!».

Зустрічалася й невелика кількість людей, які поверталися в Україну на роботу, але в іншу область. Наприклад:

«Я проживала у Сумській області, коли почалася війна виїхала до Словаччини, а недавно отримала повідомлення, що наша молочне виробництво переїхало до Вінницької області. Мене покликали на роботу як фахівця. Обіцяють житло. Знаю, що зарплата буде менше, ніж виплати за кордоном, але нам так хочеться повернутися! Та й чоловік до нас приїде».

При відповіді на запитання про роботу, більшість респондентів мали впевненість, що будуть працювати, але ніхто не мав впевненості, що рівень оплати роботи буде близьким хоча б до рівня довоєнного.

Сім'я

Більша кількість респондентів складалась з жінок.

За коментарями, щої були надані поза межами інтерв'ю:

«Я повертаюсь без дітей, треба спасати господарство, бо розкрадуть. Діти залишилися з бабусею та дідом, тому що пішли до школи, вчать мову. Канікули у них з а кордоном пізніше, то нехай вчаться спокійно».

«Повертаємося, тому що ми не знайшли спільної мови і розуміння, як жити в іншій країні. Ми дуже вдячні за прихист, але маємо бути вдома»

Досить часто була розмова з респондентами які повідомляли, що повертаються додому у неповному складі. Наприклад, поверталися старші (бабуся, дідусь), а більш молодші ще залишалися за кордоном. Основною причиною була невизначеність у безпеці та у фінансовому забезпеченні.

Узагальнений портрет, тих хто повернувся

Соціологічне дослідження показало, що серед громадян України, які на початку російської агресії виїхали з України у зв'язку з воєнними діями, і зараз повертаються в країну, переважають жінки (87%, так само, як жінки становили більшу частину тих, хто виїжджав з країни на початку війни).

Якщо серед тих, хто на початку війни виїжджав з країни, найбільшу групу респондентів становили люди віком від 30 до 39 років (37%), то серед тих, хто повертався, частка представників цієї вікової групи становить 25%. Це може бути пов'язано з тим, що серед тих, хто повертається, менше порівняно з тими, хто виїжджав, людей, які їдуть з дітьми (відповідно 45% і 63%), а саме представники вікової групи 30-39 років найчастіше мають неповнолітніх дітей. І, відповідно, серед тих, хто виїжджає, порівняно з тими, хто виїжджав, більше тих, хто їде сам (відповідно 31% і 13%).

Це засвідчує, що ті громадяни України, які мають неповнолітніх дітей, поки повертатися

в Україну не бажають (або ж, як говорили інтерв'юерам деякі з них, залишають дітей на інших родичів, а повертаються в країну самі). Тобто значна частина громадян, які повертаються до України, вважають недостатнім рівень безпеки у країні. Особливо це стосується Східного регіону, свідченням чого є те, що значна частина біженців з цього регіону, повертаючись до країни, прямують до західних та центральних областей. Це збільшує навантаження на сферу працевлаштування та забезпечення житлом у західних, центральних і почасти північних областях.

Ще 6% респондентів відповіли, що повертаються разом з онуками, 14% — з чоловіком чи дружиною, 12% — з батьками (своїми чи свого чоловіка/жінки), 10,5% — з іншими родичами, 5% — з друзями, знайомими.

Як і серед тих, хто виїжджав, переважну більшість тих, хто повертався (66%) становили люди з вищою або незакінченою вищою освітою, 24% — із середньою спеціальною освітою, і лише 10,5% — із загальною або неповною середньою освітою.

Так само, як і серед тих, хто виїжджав, найбільш представленими серед опитаних соціальними групами були кваліфіковані робітники (23%) та висококваліфіковані фахівці (22%), але менше представлені підприємці (8%, тоді як серед тих, хто виїжджав, вони становили 20%).

Серед тих, хто виїжджав, більше половини становили жителі Сходу та Півдня країни (51,5%) і центральних областей (45%, у тому числі 31% — жителі Києва та Київської області), і лише 4% — жителі західних областей. Серед тих, хто повертався, переважну більшість (69%) становили жителі центральних областей — переважно це жителі Києва (35%) та Київської області (17%). 12% тих, що повертаються — жителі Східного регіону, 9% — Південного регіону, 10,5% — Західного регіону.

73% опитаних відповіли, що після повернення в Україну планують оселитися в тій же області, де проживали до війни, 26% — що планують оселитися в іншій області (переважно це жителі Східного регіону).

Ті, хто планував оселитися в іншій області, а не тій, в якій проживали до війни, частіше називали області Західного регіону (15% усіх опитаних), або Київ чи Київську область (7%).

Як і серед тих, хто виїжджав, серед тих, хто повертався, більшість (53%) відповідали, що вдома говорять переважно російською мовою, 43% — українською, 1% — іншою мовою. Але так само більшість (72%) опитаних вважають рідною українську мову, 16% — російську, 1% — іншу мову.

79% респондентів відповіли, що мали роботу до війни. Серед тих, хто до війни мав роботу, 49% впевнені, що після повернення будуть працювати там само, де й працювали раніше, ще 28% сподіваються на це, 7% сподіваються знайти іншу роботу, а 16% ще не знають, де будуть працювати і чи їм вдасться знайти роботу.

Оцінка допомоги, що надавалася

64% тих, хто повертався, отримували допомогу від державних органів країни перебування, також 64% — отримували допомогу від пересічних громадян країни перебування, з якими вони раніше не були знайомі, 56% отримували допомогу від волонтерських організацій, 39% — від родичів, знайомих, друзів, 29% — від Української держави, 18% — від релігійних організацій, 18% — від закордонних фондів, установ, підприємств. Лише 4% відповіли, що не отримували жодної допомоги.

Оцінюючи підтримку та допомогу, яка була їм надана в країні, де вони перебували, з боку державних органів країни перебування, недержавних організацій, громадян цих країн, 62% відповіли, що дуже нею задоволені, 29% — що скоріше задоволені, 6% — що скоріше не задоволені, і жоден не відповів, що зовсім нею не задоволений.

Самооцінка психологічного стану

Оцінюючи власний психологічний стан на час опитування, респонденти його оцінювали в середньому 5,5 балами. При цьому частка тих, хто оцінив його балами від 8 до 10, зменшилася порівняно з початком війни з 57% до 15%, що свідчить про істотне покращення психологічного стану порівняно з початком війни.

94% опитаних вірять у те, що Україна переможе в цій війні, і жоден з опитаних не дав негативної відповіді (6% — вагаються з відповіддю).

Оцінка дій державного керівництва України та міжнародної допомоги

Дії державного керівництва України з протидії російській агресії 80% респондентів оцінювали позитивно, лише 2% — негативно (18% не змогли оцінити).

47% опитаних вважали достатньою допомогою міжнародного співтовариства Україні, 36% — вважали, що допомога і підтримка України з боку інших країн повинна бути більшою. Тоді як у другій половині березня серед тих, хто виїжджав з України, вважали її достатньою 35%, вважали недостатньою — 43%.

Волонтерська підтримка

На пунктах пропуску, де працювали соціологи Центру Разумкова, працювали й численні волонтерські організації та благодійні фонди.

Благодійний Фонд «Центр допомоги постраждалим внаслідок війни в Україні» працював з першого дня повномасштабного вторгнення Росії в Україну.

«Приміщення сортувального центру благодійному фонду надала одна з українських політичних партій. Вимушені переселенці, що прибували до Ужгорода, зверталися до Фонду по допомогу, тому що помилково вважали, що тут працюють люди саме з політичної сили. Деякі навіть висловлювали обурення на кшталт «Як можна піарити партію за рахунок гумдопомоги».

Але представникам Благодійного Фонду вдалося використати це з користю. Волонтери, які працюють у Центрі, збирали запити кожного, хто звертався, незалежно від того, помилково людина завітала, чи цілеспрямовано. Так люди, які рятувалися від війни та приїздили до Ужгорода, потрохи почали впізнавати волонтерів та переставали асоціювати Центр з політсилою.

Центр починав з малого. Збирали речі для дітей та дорослих, їжу, найнеобхідніші ліки. Нам пощастило, тому що місцеві жителі згуртувались та самоорганізувались при перших же новинах про війну. Ужгородці самостійно шукали організації, як наша, та міхами зносили все, що могло б стати в нагоді людині, яка приїздить в чуже місто буквально без нічого..

Деякі ВПО, що приходили до нас по допомогу, пропонували нам власну. Так наша команда волонтерів поповнилась людьми з Дніпра, Києва, Донецької області. Згодом волонтери налагодили зв'язок зі своїми рідними містами та Центр почав співпрацювати з тамтешніми волонтерськими організаціями.

По мірі зростання запитів та географії роботи Центра, ми почали налагоджувати зв'язки і з закордонними благодійниками. Позналились з фондом з Великобританії, організацією з США, словацькими та угорськими меценатами. Завдяки «сарафанному радіо» та соцмережам, благодійники самостійно виходили на наших координаторів та надсилали нам гуманітарну допомогу власними вантажівками.

На сьогодні уся допомога, що надходить з за кордону та від українців, дозволяє нам на постійній основі здійснювати відправки речей, їжі, медикаментів, засобів гігієни та індивідуального захисту цивільним особам, що знаходяться у зонах бойових дій, людям, які повернулися у раніше окуповані та зруйновані міста, та військовим підрозділам на передовій.

Щоб оптимізувати логістику з Ужгорода, ми відкрили підрозділ нашого волонтерського центру у Києві. Туди ми надсилаємо гуманітарну допомогу великими партіями, далі сортуємо по потребам та доправляємо на дніпрський напрямок та Південь.

Кожному волонтеру, який хоче допомогти, але не знає як це організувати, радимо приєднуватися до будь-якої організації, яка працює в напрямку гуманітарної допомоги українським військовим та цивільним. Будь-якої, тому що колір логотипу та місце розташування абсолютно не важливі у цій справі.

Суть у об'єднанні тагуртування заради спільної мети — підтримки постраждалих та українських військовослужбовців. Один волонтер може допомогти десятком людям. Десять волонтерів окремо допоможуть сотні. А десять волонтерів в команді в змозі врятувати тисячі людей. Українці щодня доводять, щогуртом можна здолати будь-якого звіра.

Тому не соромтесь. Дзвоніть, пишіть, використовуйте соцмережі для закликів, об'єднуйтеся з іншими волонтерськими організаціями, просіть по допомогу, якщо точно розумієте, що є ті, кому її потрібно надати».

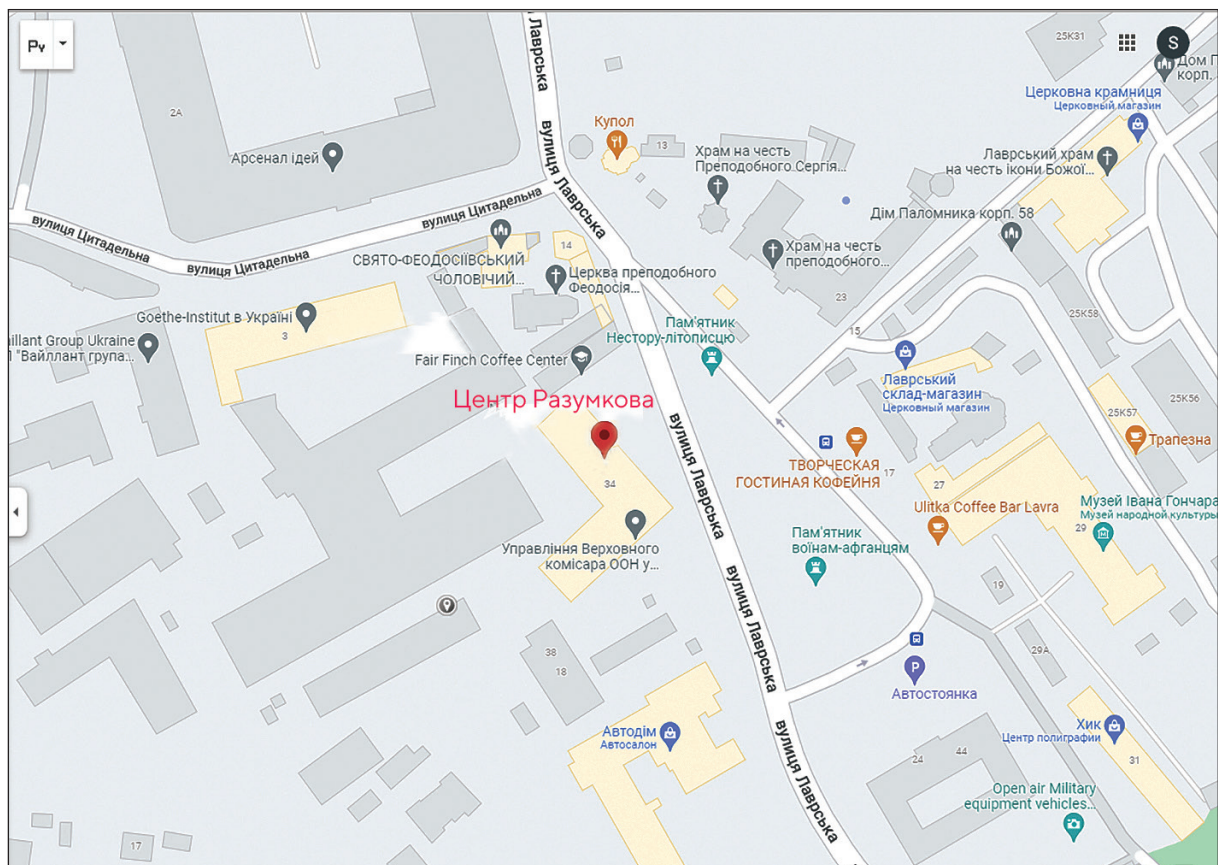
Благодійний фонд «Центр допомоги постраждалим внаслідок війни в Україні»

Голова: Руслана КУБЕРКА

+38095885469

war-ukraine.com.ua

centerhelpukraine@gmail.com

Наша адреса:

01015, м. Київ, вул. Лаврська, 16, 2-й поверх

Телефон: (38 044) 201-11-98

Факс: (38 044) 201-11-99

e-mail: info@razumkov.org.ua

Веб-сторінка: www.razumkov.org.ua